
МІСЦЕ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ В СУЧАСНІЙ МОДЕЛІ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ

Лариса Бакуменко

Харківський державний університет харчування та торгівлі
Наукова бібліотека
ORCID iD: 0000-0002-3993-3022

Анотація: дано поняття інформаційно-освітнього середовища закладу вищої освіти, визначено місце та пріоритети розвитку наукової бібліотеки в сучасній моделі інформаційно-освітнього середовища університету.

Ключові слова: бібліотека університету, інформаційно-освітнє середовище університету, модель інформаційно-освітнього середовища закладу вищої освіти, перспективи розвитку.

Стрімке зростання наукової інформації, розвиток та вдосконалення техніки і технологій, орієнтація на особистість, зростання її соціальної ролі у суспільстві, досягнення відповідності її стану і можливостей соціально-економічним потребам суспільства – все це впливає на зміни, розвиток та трансформацію сучасної інформаційно-освітньої моделі вищої освіти. З погляду на традиційну освітню модель все актуальнішою стає «неінституціональна» (відкрита) модель освіти, орієнтована на організацію освіти поза соціальними інститутами, здобуття знань через застосування інтернет-технологій, організацію дистанційного навчання [6], надзвичайно актуального на тлі пандемії, тощо. В основі будь-якої моделі освіти лежить інформація, її джерело, сприйняття, споживання, застосування, тобто відбуваються інформаційні процеси.

Інформаційні процеси впливають на всі сторони життєдіяльності освітньої системи, а взаємодія її учасників є також інформаційним процесом, пов'язаним з виробництвом, зберіганням, обміном і споживанням різної інформації. У силу цієї обставини середовище, у якому вони протікають, можна розглядати як інформаційне середовище, розвиток якого пов'язаний з постійним підвищенням рівня його організації і технічного оснащення [4].

Важливим способом підготовки конкурентоздатних випускників університету є створення ефективного відкритого інформаційно-освітнього середовища закладу вищої освіти.

Інформаційно-освітнє середовище визначається як структурована сукупність ресурсів і технологій, заснованих на єдиних технологічних та освітніх стандартах, що дозволяє забезпечувати вільний доступ суб'єктів освітнього

процесу до інформаційних ресурсів, їх ефективну комунікацію та співпрацю в рамках такого середовища для досягнення освітніх цілей, які заздалегідь їм відомі, зрозумілі, досяжні та конкретні [5].

Інформаційно-освітнє середовище ЗВО, його моделювання та функціонування на засадах відкритості розглянуто у роботах О.П. Буйницької [2], С. Зелінської [3], П.П. Лізунова та А.О. Білощицького [4], В. Бикова та М. Шишкіної [1], Л.Ф. Панченко [7] та ін.

В. Биков та М. Шишкіна, розглядаючи теоретико-методологічні засади формування хмаро орієнтованого середовища закладу вищої освіти, акцентують увагу на відкритих web-орієнтованих корпоративних інформаційних системах, до яких належать офіційні web-сайти, електронні архіви (електронні бібліотеки) наукових установ і навчальних закладів, електронні відкриті журнальні системи, інституціональні системи підтримки проведення конференцій, хмаро орієнтовані наукометричні та бібліографічні сервіси [1] та ін.

Панченко Л.Ф. звертає увагу на те, що в побудованій нею моделі інформаційно-освітнього середовища, яка об'єднує такі складники: *просторово-семантичний* (організація простору і дизайн інтер'єрів комп'ютерних класів, мультимедійних аудиторій, бібліотеки; топологія і склад університетської мережі; символічний простір); *технологічний* (зміст, методичне забезпечення та організація навчального процесу); *інформаційно-компетентнісний* (інформаційна компетентність та інформаційна культура суб'єктів середовища); *комунікативний* (педагогічне спілкування суб'єктів середовища); *імовірнісний* (ніші та стихії) всі виокремленні складники тісно між собою пов'язані та взаємозумовлені [7].

З погляду С. Зелінської теоретична модель методики додаткової хімічної освіти на основі інтеграції змісту навчання і активного застосування ІОС і засобів ІКТ має такі компоненти: мотиваційно-цільовий, теоретико-методологічний, змістовно-технологічний [3].

О.П. Буйницька, описуючи структурно-функційну модель інформаційно-освітнього середовища університету, вказує на її складові: електронний контент, електронну комунікацію та ІТ інфраструктуру взаємопов'язані між собою управлінським, змістовим, організаційним, технологічним та результативно-діагностичним компонентами. Значну увагу у цій моделі привертає змістовий компонент, основу якого, на думку авторки, складають чотири ключових блоки:

- наукові ресурси: інституційний репозиторій, система е-конференцій, система е-семінарів, наукові е-журнали, система вебінарів, база магістерських робіт;
- навчальні ресурси: система е-навчання, Microsoft Imagine Academy, MOOC, EDX, відкриті е-курси на вікі-порталі університету;

-
- контролюючі ресурси: система е-деканат, система антиплагіат, система е-тестування;
 - інформаційно-методичні ресурси: портал університету, сайти підрозділів, вікі-портал, е-бібліотека, е-каталог [2].

Якщо розкласти поняття інформаційно-освітнього середовища ЗВО на складові, такі як: інформація, освітній процес, університет (як середовище) і представити їх у контексті діяльності бібліотеки, то бачимо, що сама по собі інформація є основою бібліотеки, яка є її збирачем, зберігачем, виробником та розповсюджувачем; якісні інформаційні ресурси бібліотеки впливають на якість освітнього процесу; бібліотека є органічною частиною середовища вишу.

Розглядаючи бібліотеку закладу вищої освіти стосовно університетського інформаційно-освітнього середовища, можна дійти до висновку, що її діяльність впливає на розвиток усіх компонентів представленої вище моделі.

З точки зору управлінського компоненту стосовно бібліотеки як структурного підрозділу університету та безпосередньо самій бібліотеці притаманні визначення і вибір ефективних методів управління, організація і контроль за основними напрямками діяльності й розвитку, вибір цілей та складання плану дій з їх досягнення, розподіл обов'язків та координація взаємодії, аналіз ефективності роботи та методи усунення недоліків і таке інше.

Організаційний компонент дозволяє розглядати бібліотеку як елемент організаційної структури університету так і організаційну структуру зокрема, яка базується на дотриманні певних норм, вимог, розпоряджень, положень, що визначають принципи організації роботи бібліотеки, пов'язані з виконанням притаманних їй функцій.

Щодо технологічного компоненту вибір та застосування інноваційних технологій, спрямованих на розвиток бібліотеки, у результаті сприяє підвищенню якості навчання та ефективності освітнього процесу університету через розширення інформаційних послуг та інформаційних ресурсів.

Пріоритетом у цьому ланцюгу є діяльність бібліотеки вишу щодо розвитку змістового компоненту, охоплюючи майже всі блоки:

- у блоці наукові ресурси бібліотека відповідає за організацію, функціонування та розбудову інституціонального репозитарію та бази робіт здобувачів вищої освіти; є організатором е-конференцій, е-семінарів, вебінарів; опікується випуском наукових е-журналів та е-видань;
- у блоці навчальні ресурси бібліотека опікується створенням баз електронних навчально-методичних комплексів; розміщує інформацію та посилання на відкриті навчальні е-курси та ін.;
- у блоці контролюючі ресурси відповідає за координацію роботи з розробниками антиплагіатних систем, здійснює перевірку робіт на предмет плагіату у цих системах, опікується питаннями підтримки руху

академічної доброчесності вишу, проводить заняття стосовно питань академічного письма тощо.;

- у блоці інформаційно-методичні ресурси відповідає за створення е-бібліотеки та е-каталогу, ведення вебсайту наукової бібліотеки та підготовки інформації для наповнення сайту університету, опікується питаннями надання доступу до наукометричних баз даних (Scopus, Web of Science, Science Direct, Springer Nature, Index Copernicus та ін.) тощо.

Все вищевказане, пов'язане з діяльністю університетської бібліотеки, надає учасникам інформаційно-освітнього середовища певні переваги, а саме:

- економія часу та коштів;
- вільний доступ до електронного контенту (інформаційних ресурсів);
- отримання якісної, перевіреної інформації;
- відсутність жорстких рамок і вимог присутності у певному місці за певним часом;
- розширення просторових меж стосовно пошуку та використання навчальних та наукових документів;
- опанування новими технологіями;
- опанування навичок академічного письма;
- покращення якості творів навчального та наукового характеру;
- поліпшення можливостей для самоосвіти та освіти впродовж життя;
- підвищення власного іміджу та конкурентоспроможності на ринку праці.

Перераховані компоненти з точки зору функціоналу бібліотеки, їх взаємозв'язок та взаємообумовленість є втіленням результативно-діагностичного компоненту, який передбачає діагностику результатів діяльності бібліотеки в університетському середовищі, визначає досягнення, недоліки та перспективи.

Результатом діяльності бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі університету має бути забезпечення повноцінного доступу 7x24x365 до інформаційно-освітнього контенту, просування бібліотечних послуг в університетській спільноті, сприяння у формуванні компетентних фахівців, сприяння у підвищенні якості освітніх послуг.

Все вищевказане представимо схематично (Рис. 1).

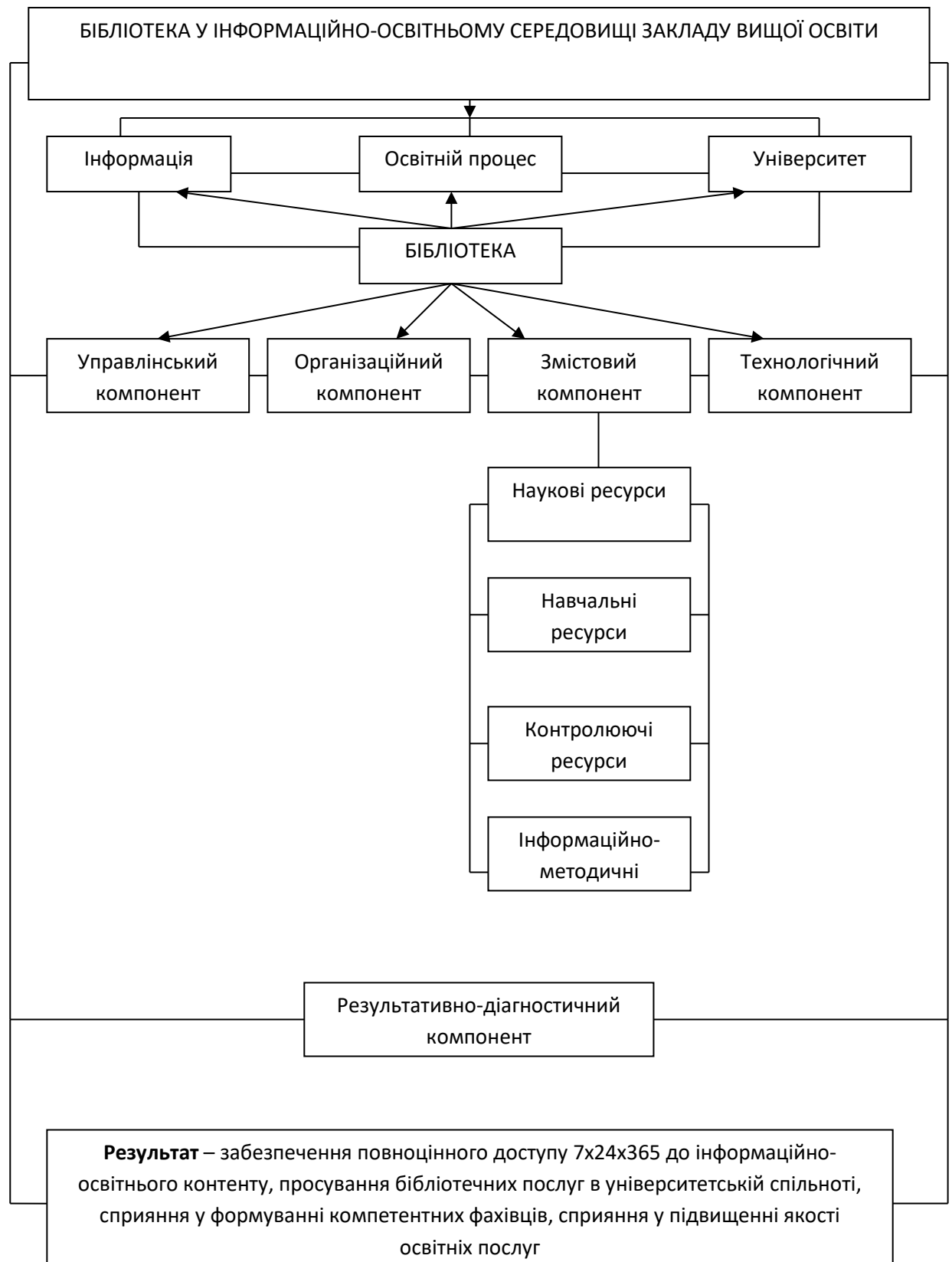

Рис. 1 Бібліотека у інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти

Отже, університетська бібліотека сьогодні опановує новітні ІТ технології, виходить на новий рівень інформаційної відкритості та доступності, що забезпечує створення та вдосконалення якісного електронного контенту через постійне відстеження інноваційних перетворень в бібліотечній та освітній сфері а також розробку нових інформаційних ресурсів, оновлення і вдосконалення вже існуючих. Бібліотека вишу є активним учасником комунікативної взаємодії елементів представленої моделі, органічною частиною інформаційних процесів. Готовність до перетворень, мобільність, необмежена доступність, відповідність вимогам, що стоять перед ЗВО та кожного з його підрозділів – це і є пріоритетами наукової бібліотеки на майбутнє, що сприятиме розвитку інформаційно-освітнього середовища університету, підвищить його ефективність та стане одним із перспективних напрямів до формування та вдосконалення сучасної інформаційно-освітньої моделі вишу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В. Теоретико-методологічні засади формування хмаро орієнтованого середовища закладу вищої освіти / В. Биков, М. Шишкіна. – Режим доступу: <http://tipus.khpi.edu.ua/article/view/73497>.
2. Буйницька О.П. Структурно-функційна модель інформаційно-освітнього середовища університету / О. П. Буйницька // Інформаційні технології і засоби навчання .– 2019. – № 1 (Том 69). – С. 268-278.
3. Зелінська С. ІОС університету: структурно-функціональна модель процесу навчання хімії / С. Зелінська. – URL : http://www.aphn-journal.in.ua/archive/31_2020/part_3/31.pdf.
4. Лізунов П. П. Моделі та засоби формування комплексного інформаційно-освітнього середовища навчального закладу / П. П. Лізунов, А. О. Білощицький.– Режим доступу: <https://www.academia.edu/19001953>.
5. Морзе Н. Створення сучасного електронного курсу в системі Moodle / Н. Морзе, О. Буйницька, та Л. Варченко-Троценко. – Кам'янець-Подільський, Україна: ПП Буйницький, 2016. – Режим доступу : https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/e8b0e789-8dee-4ab5-a48e-96d153921d2e/book_Moodle.pdf.
6. Оргинський В. Л. Педагогіка вищої школи. Моделі системи освіти в сучасному світі [Електронний ресурс] / В. Л. Оргинський. – Режим доступу : https://pidru4niki.com/15941024/pedagogika/modeli_sistemi_osviti_suchasnomu_sviti#295.
7. Панченко Л.Ф. Теоретико-методологічні засади розвитку інформаційно-освітнього середовища університету: дис... д-ра наук: 13.00.10 – 2011 / Л. Ф. Панченко. – URL: https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00584709_1.html.

THE PLACE OF THE SCIENTIFIC LIBRARY IN THE MODERN MODEL OF THE INFORMATION AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE UNIVERSITY

Larysa Bakumenko

Kharkiv State University of Food Technology and Trade
Scientific Library

Abstract: *The concept of information and educational environment of a higher education institution is given, the place and priorities of scientific library development in the modern model of information and educational environment of the university are determined.*

Keywords: *university library, information and educational environment of the university, model of information and educational environment of higher education institution, development prospects.*